

MOLIYAVIY XIZMATLAR

Jòrayeva Salina Rashid qizi

*Buxoro davlat pedagogika instituti Aniq va tabiiy fanlar fakulteti,
Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari yo'nalishi 3-kurs talabasi*

ANNOTATSIYA: Moliyaviy xizmatlar iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi bo'lib, ular orqali aholi va tadbirkorlik subyektlari o'z moliyaviy ehtiyojlarini qondiradilar. Ushbu xizmatlar banklar, sug'urta kompaniyalari, investitsiya fondlari va boshqa moliyaviy institutlar tomonidan taqdim etiladi. Moliyaviy xizmatlar bozori raqobatini rivojlantirish, xizmatlar sifatini oshirish va iste'molchilar huquqlarini himoya qilish bugungi kunda dolzarb masalalardan biridir.

KALIT SO'ZLAR: Moliyaviy xizmatlar, Bank xizmatlari, Sug'urta kompaniyalari, Investitsiya fondlari, Moliyaviy bozor, Raqobat, Raqamli moliya, Fintex, Moliyaviy inklyuziya, Iste'molchilar huquqlari, Milliy strategiya, Moliyaviy savodxonlik, Kredit va investitsiya, Moliyaviy barqarorlik, Davlat tartibga solishi

Moliyaviy xizmatlar bozori raqobatini rivojlantirish, Moliyaviy xizmatlar bozorida raqobatni rivojlantirishning muhim yo'nalishlaridan biri davlat ishtirokini kamaytirishdir. Davlat aralashuvining oshishi moliya bozorlarida salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin. Shu sababli, raqobat va moliyaviy barqarorlik o'rtasidagi muvozanatni saqlash uchun davlat aralashuvini kamaytirishga qaratilgan choralar ko'rilishi lozim. Moliyaviy xizmatlar hajmining o'sishi, O'zbekistonda moliyaviy xizmatlar hajmi sezilarli darajada o'smoqda. Masalan, 2024-yilning yanvar-avgust oylarida Namangan viloyatida 2,1 trillion so'mlik moliyaviy xizmatlar ko'rsatilgan bo'lib, bu o'tgan yilning mos davriga nisbatan 100,4% o'sishni ko'rsatadi. Hududlar kesimida yuqori ulush 68,7% bilan Namangan shahriga to'g'ri keladi. Bank xizmatlari sifati va raqamli texnologiyalar Tijorat banklarida ko'rsatilayotgan xizmatlar sifati va ularning inklyuzivligini oshirishda raqamli texnologiyalar muhim rol o'ynamoqda. Masofaviy bank mobil ilovalari, raqamli moliyaviy xizmatlar va fintex kompaniyalarining rivojlanishi orqali aholining moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari kengaymoqda. Bu, o'z navbatida, moliyaviy inklyuzivlikni oshirishga xizmat qiladi. Moliyaviy xizmatlar ommabopligini oshirish bo'yicha milliy strategiya/O'zbekistonda moliyaviy xizmatlar ommabopligini oshirish bo'yicha milliy strategiya tasdiqlandi. Unga ko'ra, bank xizmatlari qamrovini oshirish, raqamli moliyaviy xizmatlarni rivojlantirish, kichik tadbirkorlik subyektlarini moliyalashtirishni kengaytirish, iste'molchilarga, huquqlarini himoya qilish va aholining moliyaviy savodxonligini oshirish kabi yo'nalishlar belgilangan. Iste'molchilar huquqlarini himoya qilish, Moliyaviy xizmatlar ko'rsatilishida iste'molchilarning huquqlarini himoya qilish muhim ahamiyatga ega. Reklama va xizmat ko'rsatish jarayonida iste'molchilarga to'g'ri va tushunarli ma'lumot berilishi, shartnomaning muhim shartlari aniq ko'rsatilishi lozim.

Moliyaviy xizmatlar iqtisodiyotning asosiy tarmoqlaridan biri bo'lib, ular aholi va tadbirkorlik subyektlariga moliyaviy ehtiyojlarini qondirishga imkon beradi. Ushbu xizmatlar banklar, sug'urta kompaniyalari, investitsiya fondlari va boshqa moliyaviy institutlar tomonidan taqdim etiladi. Quyida moliyaviy xizmatlarning asosiy turlari kengroq yoritiladi. Bank xizmatlari, Bank xizmatlari moliyaviy tizimning eng muhim tarkibiy qismidir. Ular quyidagi asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi: Omonat xizmatlari, Banklar mijozlarga turli xil omonatlarni taklif qiladi. Omonat turlari: Muddatli omonatlar – belgilangan muddatga foiz evaziga qo'yiladigan depozitlar. Talab qilib olinadigan omonatlar – istalgan vaqtda yechib olish mumkin bo'lgan jamg'arma hisobvaraqlari. Jamg'arma depozitlari – uzoq muddatli jamg'arish uchun mo'ljallangan omonatlar. Kredit xizmatlari. Kredit – banklar tomonidan mijozlarga beriladigan mablag' bo'lib, qaytarish sharti bilan ajratiladi. Asosiy turlari:

Iste'mol krediti – jismoniy shaxslarga maishiy texnika, avtomobil, uy-joy sotib olish va boshqa maqsadlar uchun beriladigan kredit. Ipoteka krediti – ko'chmas mulk sotib olish uchun ajratiladigan uzoq muddatli kredit. Biznes krediti – tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirish uchun beriladi. Overdraft – mijozning hisobvarag'ida mablag' yetishmaganda bank tomonidan taqdim etiladigan qo'shimcha mablag'. 1.3. Pul o'tkazmalari va to'lov xizmatlari. Mahalliy va xalqaro pul o'tkazmalari. Elektron to'lov tizimlari orqali xizmatlar (Payme, Click, Visa, Mastercard va boshqalar). 2. Sug'urta xizmatlari. Sug'urta kompaniyalari mijozlarning moliyaviy xavflarini kamaytirish uchun sug'urta xizmatlarini taklif qiladi. 2.1. Hayot sug'urtasi, Mijozning vafoti yoki nogironligi sababli to'lanadigan sug'urta. Pensiya va investitsiya maqsadlarida foydalaniladigan sug'urta.

2.2. Avtosug'urta

Majburiy avtosug'urta (MTPL). KASKO – avtomobilning har xil zararlaridan himoya qiluvchi sug'urta.

2.3. Sog'liqni sug'urtalash, Davolanish xarajatlarini qoplash uchun mo'ljallangan sug'urta.

2.4. Mol-mulk sug'urtasi, Uy-joy, ofis va boshqa ko'chmas mulkni tabiiy ofatlar, yong'in yoki boshqa xavflardan himoya qilish.

2.5. Korporativ sug'urta, Korxonalar va tadbirkorlar uchun maxsus ishlab chiqilgan sug'urta turlari.

3. Investitsiya xizmatlari. Investitsiya xizmatlari sarmoyadorlarga o'z mablag'larini samarali boshqarish imkonini beradi. 3.1. Qimmatli qog'ozlar bilan bog'liq xizmatlar, Aksiya va obligatsiyalarni sotib olish va sotish. Birja orqali investitsiya qilish. Investitsiya fondlari

Xususiy investitsiya fondlari. Jamoaviy investitsiya fondlari. Valyuta bozorida investitsiya, Forex va boshqa valyuta bozorlarida operatsiyalarni amalga oshirish. Pensiya xizmatlari, Pensiya jamg'armalari aholiga kelajakdagi pensiya ta'minotini kafolatlash uchun ishlaydi. Davlat pensiya fondi xizmatlari. Xususiy pensiya jamg'armalari. Raqamli moliyaviy

xizmatlar, Raqamli texnologiyalar moliyaviy xizmatlar sifatini oshirishda katta ahamiyatga ega. Fintex xizmatlar, Elektron to'lov tizimlari (Payme, Click). Mobil banking va internet-banking xizmatlari. Kriptovalyuta xizmatlari, Bitcoin va boshqa kriptovalyutalar bilan bog'liq tranzaksiyalar. Onlayn kreditlash, Tezkor onlayn kredit va mikroqarzarlar. Lizing xizmatlari, Lizing – moliyaviy xizmat bo'lib, unda mijozlar transport vositalari, texnika va uskunalarni uzoq muddatli ijaraga olishi mumkin. Moliyaviy lizing – ob'ekt muddat tugagach mijozga o'tadi. Operativ lizing – ob'ekt kompaniya mulkida qoladi. Faktor va forfeyting xizmatlari Faktor – korxonalarga aylanma mablag' yetishmovchiligi holatida moliyaviy yordam berish tizimi. Forfeyting – xalqaro savdo operatsiyalarida to'lovni kafolatlash tizimi. Mikroqarz va lombard xizmatlari Mikroqarz tashkilotlari kichik biznes va aholi uchun qisqa muddatli kredit xizmatlarini taklif qiladi. Lombardlar garov evaziga tezkor kredit berish imkoniyatini yaratadi. Moliyaviy maslahat xizmatlari Moliyaviy maslahat xizmatlari mijozlarga investitsiya, kredit, soliq va aktivlarni boshqarish bo'yicha yordam beradi. Biznes-rejalar tuzish. Soliq maslahati. Risklarni boshqarish bo'yicha maslahat. Moliyaviy xizmatlar jismoniy va yuridik shaxslarga moliyaviy ehtiyojlarini qondirishga yordam beradi. Bank xizmatlari, sug'urta, investitsiya, pensiya, raqamli moliya, lizing, mikroqarz va moliyaviy maslahat xizmatlari – bularning barchasi iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismlari hisoblanadi. Raqamli texnologiyalar rivojlanishi bilan ushbu xizmatlar yanada takomillashib, aholining moliyaviy inklyuziyasini oshirishga xizmat qilmoqda. Moliyaviy xizmatlar iqtisodiyotning ajralmas qismi bo'lib, ular aholi va tadbirkorlik subyektlariga o'z moliyaviy ehtiyojlarini qondirish imkonini beradi. Ushbu xizmatlar orqali mablag'larni samarali boshqarish, sarmoya kiritish, xavflarni kamaytirish va kelajak moliyaviy xavfsizligini ta'minlash mumkin. Moliyaviy xizmatlarning asosiy turlari – bank, sug'urta, investitsiya, pensiya, raqamli moliya, lizing, mikroqarz va moliyaviy maslahat xizmatlari bo'lib, ularning barchasi jamiyat va iqtisodiyot barqarorligiga xizmat qiladi. So'nggi yillarda raqamli texnologiyalar rivojlanishi moliyaviy xizmatlar sohasida sezilarli o'zgarishlarni keltirib chiqardi. Elektron to'lov tizimlari, mobil banking, onlayn kreditlash va kriptovalyutalar jadal rivojlanmoqda. Shu bilan birga, iste'molchilar huquqlarini himoya qilish va moliyaviy savodxonlikni oshirish dolzarb masalaga aylanmoqda.

Moliyaviy xizmatlar sifatini oshirish va aholining ulardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish uchun quyidagi takliflar ilgari suriladi: Raqamli moliyaviy xizmatlarni rivojlantirish, bank va moliyaviy institutlar mobil banking va onlayn xizmatlarini kengaytirishi kerak. Kriptovalyutalar va blokcheyn texnologiyalaridan samarali foydalanish tizimini ishlab chiqish lozim. Moliyaviy xizmatlarda iste'molchilar huquqlarini himoya qilish Bank va sug'urta kompaniyalari shartnomalarining shaffofligi oshirilishi kerak. Firibgarlik va moliyaviy piramidalarga qarshi kurashish choralari kuchaytirilishi lozim. Moliyaviy savodxonlikni oshirish, Aholi uchun moliyaviy savodxonlik bo'yicha maxsus dasturlar va kurslar tashkil etish. Yoshlar va tadbirkorlar uchun investitsiya va

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'OYALAR

kreditlash bo'yicha seminarlar o'tkazish, Kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash, Mikroqarz va lizing xizmat quvvatlash, kabilar

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Zaynalov J.R. "O'zbekistonning taniqli olimlari" ensiklopediyasi.
2. Ibragimov A.G., Madaminova Z.R., Raxmataliyev M.E. "Moliyaviy menejment". – Toshkent: "Barkamol fayz media", 2016.
3. Mualliflar jamoasi. "Moliya". – Toshkent: "Iqtisod-Moliya", 2019.
4. Mualliflar jamoasi. "15-17 Moliya". – Toshkent: TIAME.
5. Mualliflar jamoasi. "Moliyaviy majburiyatlar hisobini takomillashtirish".
6. Mualliflar jamoasi. "Moliyaviy texnologiyalar orqali moliyaviy risklarni bartaraf etish".
7. Mualliflar jamoasi. "Moliyaviy xizmatlar". – Invest.gov.uz.
8. Mualliflar jamoasi. "O'zbekiston: Xizmatlar va moliya sektori bo'yicha o'quv".
9. Mualliflar jamoasi. "Maqolalar - O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining moliyaviy savodxonlik bo'yicha axborot-ta'lim veb-sayti".
10. Mualliflar jamoasi. "O'zbekistonning taniqli olimlari" ensiklopediyasi, 1-tom.

